

Blå åker

INSPIRASJONSMATERIALE

I dette heftet finner dere oppgaver til for- og etterarbeid og ideer til samtaler og diskusjoner.

Undervisningsopplegget har mål fra K 06 og kan brukes i flere fag.

Heftet er til inspirasjon, du velger selv fag og tidsbruk. Heftet inneholder også praktisk informasjon og kontaktinformasjon i forbindelse med billettsalg eller andre henvendelser.

Praktisk informasjon

Billetter og priser

Billetter til forestillingen fås kjøpt via teatrets markedsavdeling.

Ta kontakt med Hans Pål Brekkås på tlf 965 11 000 eller hans@ht.tr.no

Pris: 130,- per elev, og 1 lærer gratis per klasse

For datoer og spilletidspunkt, se vår hjemmeside www.ht.tr.no

Tilgjengelighet

Hålogaland Teater har tilrettelagte plasser for rullestolbrukere, og vi har teleslynger til utlån for hørselshemmede.

Vennligst opplys ved bestilling dersom det er behov for rullstolplass. Teleslynge fås i billettluken på teatret.

Varighet: ca 90 minutter

Premiere: 9. mai

Spilleperiode: 9. mai – 7. juni

Om stykket

En hyllest til havet -En musikalsk fortelling med havet i hovedrollen.

«Blå åker» er ikke helt som andre thrillere. Det er en politisk spenningsfortelling om ran på høylys dag og politisk spill på høyt plan med storkapitalen som motspiller. Hvem eier *egentlig* fisken i havet, og hvem bestemmer *egentlig* hvordan vi skal leve våre liv? Og hvem skal henges når fisken forsvinner? Både lokale helter og storkaren selv – Røkke – får gjennomgå når vi retter blikket mot havets dyp og mot norsk fiskeripolitikk. «Blå åker» får deg til å gapskratte, til å lytte til havets stemme og - kanskje - til å bry deg litt mer om fiskeripolitikk. For denne fortellingen handler også om fremtiden og det er mye som står på spill.

Pianist Herborg Rundberg setter sjøbein og utforsker fortid og framtid til Den blå åkeren sammen med et crew av skuespillere. Hennes musikk er inspirert av sjøsamisk tradisjon og preges av både følsomhet og brodd når hun spinner videre på Ragnar Olsens viser og tekster. Hovedrollen i denne underholdende og undrende konsertforestillingen innehar imidlertid dronningen selv. Havet.

Plakatfoto: Arvid Sveen, *Horisont nr. 16 (Varangerfjorden)*

Produksjon

Regi: Egill Pálsson

Scenografi og kostymer: Martin Eriksson

Dramatiker: Ragnar Olsen

Komponist og musiker: Herborg Rundberg

Lysdesign: Øystein Heitmann

Dramaturg: Toril Solvang

Egill Heiðar Anton Pálsson

På scenen

Ketil Høegh

Trude Øines

Jørn Fuller-Gee

Herborg Rundberg

KYSTEN MISTET HISTORISKE RETTIGHETER

Historiske fiskerettigheter og avhengighet av fisk langs kysten gjorde at Den internasjonale domstolen i Haag kastet britene ut av norske farvann. Nå står kystsamfunnene uten rettigheter og britene kan kjøpe kvoter.

– I den historiske dommen fra Den internasjonale domstolen i Haag i 1951 fikk Norge fullt gjennomslag for at nordnorske fiskevær har egne, historiske rettigheter til fisken i havet. Norge fikk også gehør for at kystbefolkningen var avhengig av fisken som levegrunnlag, sier advokat Brynjar Østgård i advokatfirmaet Østgård.

FN-domstol

Advokatfirmaet Østgård har jobbet med rettigheter til fiske utenfor Norge gjennom hele det norske rettssystemet, senest da de representerte et latvisk rederi om retten til å fiske snøkrabbe utenfor Svalbard. I februar 2019 ble det klart at snøkrabbesaken ender opp i samme rett som ga Norge medhold i tvisten mot britene, FNs internasjonale domstol i Haag.

Advokat Brynjar Østgård. Foto: Privat

Tydelig

I forskningsartikkelen *Fiskerigrensesaken mellom Norge og Storbritannia og sakens betydning for norsk rett 60 år senere*, publisert i *Arctic Review on Law and Politics* i 2012, skriver dr. juris Susann Funderud Skogvang at norske myndigheter påberopte seg at fiskere langs kysten i Norge hadde opparbeidet seg særskilte rettigheter til fisket. Det var tale om både individuelle rettigheter og områderettigheter for grupper av personer.

I samme forskningsartikkel vises det til at fiskeretter i saltvann har vært en del av norsk rett siden middelalderen. I dag er det kjøp og salg av kvoter som gjelder.

– Det er litt pussig at norske myndigheter har snudd ryggen til det som den gang var et retorisk stjernepoeng som fikk gjennomslag i Den internasjonale domstolen i Haag. Samtidig er det slik at dersom fiskere eller et fiskevær skulle gå til sak mot den norske stat for å få tilbake rettigheter til fiske utenfor kysten i nord, er det begrenset hva folkerettsdommen fra 1951 vil bety. Dommen gir ikke noe konkret svar på ressursfordeling eller kvoter, men det kan jo hende at vi kommer dit en dag at vi må

spørre oss selv hvor vi står i forhold til hva vi argumenterte for – og fikk gjennomslag for - internasjonalt, mener advokat Brynjar Østgård.

Eier den nordnorske kystbefolkningen fiskerettighetene eller ikke? Foto: Stig Brøndbo

Kvotearoner

Også på Færøyene har kystbefolkningen opplevd at stadig færre fikk tilgang til en historisk felleseiendom. Fisken ble privat, en ressurs kun for de rikeste rederne.
– Men på Færøyene hadde de mot til å reversere dette, sier Egill Pálsson. 9. mai har den islandske regissøren premiere med teaterstykket *Blå åker* ved Hålogaland Teater, en musikalsk thriller med havet i hovedrollen og kvoteproblematikken i manus.

Blå åker

1. januar 2018 ble den færøyske fisken igjen en felles eiendom for hele befolkningen.
– Da folket på Island nylig forsøkte på det samme, ble den økonomiske tyngdekraften for sterk. De rike vant, slik de har vunnet i Norge, mener Pálsson. I forestillingen «*Blå åker*» lar islendingen havet fortelle sin historie, og havets stemme skal få deg til både å gapskratte og til å tenke deg om.
– Havet heier ikke på kvotearoner, sier Pálsson. Han omtaler forestillingen som en politisk spenningsfortelling om ran på høylys dag og politisk spill på høyt plan med storkapitalen som motspiller. For som han sier det:

– Hvem eier egentlig fisken i havet, og hvem bestemmer egentlig hvordan vi skal leve våre liv? Og hvem skal henges når vi ikke lenger har fisk å henge?

Regissør Egill Pálsson. Foto: Stig Brøndbo

Før forestillingen

For at elevene skal få best mulig utbytte av teaterbesøket anbefaler vi at dere har lest innledninga om teaterstykket og at dere samtaler rundt innhold og tematikk.

Utdypende samtale om innhold og tema

- Verdens hav kalles av og til for ”den blå åkeren” Hva tror du ligger i denne betegnelsen?
- Fisken sies å være den viktigste næringsveien i norgeshistorien. Snakk sammen om hva denne næringen betyr i dag og hva den har betydd for oss i nord i historisk sammenheng?
- Hvem eier ressursene i havet og hvordan bør de forvaltes?

Alt liv begynte i havet, og det er fortsatt viktig for vår eksistens. Ressursene i havet har bygget vår rikdom og velstand og hatt stor betydning for Norge som nasjon, vår kultur og vår identitet. Havbunnen er en biologisk skattkiste som vi fortsatt vil høste av på en bærekraftig måte. Men alt tyder på at presset på ressursene vil øke i fremtiden, både i våre havområder og globalt.

- Hvilke ressurser fra havet har bygget vår rikdom og velstand, og på hvilken måte?
- Hva menes med en biologisk skattekiste?
- På hvilken måte kan vi høste av havet på en bærekraftig måte?
- Hva menes med at presset på ressursene vil øke i fremtiden?

Oppdrag

Legg merke til følgende under forestillingen:

- Stemningen i rommet og blant publikum
- Bruken av lyd og lys
- Formen/spillestilen
- Karakterene

Hovedrollen -Havet

Når man ser jorden fra verdensrommet, er den blå. Over 70 prosent av overflaten er dekket av vann. 97,5 prosent av dette vannet er salt. Bare én prosent av vannet på jorda tilgjengelig for mennesker og dyr. I tillegg til ferskvann er også matjord et knapphetsgode: Bare 3,1 prosent av jordens overflate er dyrkbar. På grunn av utarming, pakking, erosjon, forurensing, saltinnhold har over en tredjedel av dyrkbar jord blitt ufruktbar i løpet av de siste 40 årene. Klimaforskere mener at klimaendringene eskalerer denne utviklingen, og at tørke og flom vil ødelegge avlinger og gjøre landbruk vanskeligere. Samtidig vil det bli mange flere munnar å mette.

Enorme muligheter finnes i havet. Bør mer av maten og energien komme fra havet? Beskriv hvorfor.

Etter forestillingen

Etter forestillingen kan klassen jobbe med en eller flere av disse oppgavene for å oppsummere og bearbeide teateropplevelsen. Her vil du finne varierte oppgaver som treffer mål fra flere trinn. Oppgavene innbyr til refleksjon, diskusjon, tekstskaping og kreativitet.

Samtale om personer og innhold og tema

- Lag en kort oppsummering av innholdet i teaterstykket. Gi en nøytral beskrivelse uten å tolke. Hvem traff vi? Hvor var vi? Hva formidlet de?
- Hvilke aktuelle tema ble tatt opp i forestillingen?
- Hvordan opplevde du teaterforestillingen? Hva likte du best? Begrunn svaret.
- Hvilke tanker sitter du igjen med? Lærte du noe nytt om havets ressurser og nordområdene? Forklar dersom du har gjort deg noen nye refleksjoner.
- Teateret ønsker å bevege, engasjere og underholde sitt publikum. Er denne formidlingsformen en god kanal for å engasjere deg i dette viktige temaet. Hvorfor/hvorfor ikke?
- Hovedrollen i forestillingen er HAVET. På hvilken måte kom det fram at det var en hyllest til havet? Og hvordan kom havet "til ordet"?

Svar på oppdrag

- La du merke til: stemningen i rommet og blant publikum, bruken av lyd og lys og formen/spillestilen? Hva la du merke til?
- Hva la du merke til i de forskjellige rollene? Hadde de karakteristiske særpreg? Hvilke? Hvordan var kroppsspråk, blick og stemmebruk? Maktforhold? Sinnsstemning?

Refleksjonsoppgaver

1: La elevene gå sammen i grupper og jobb frem dagsaktuelle temaer med utgangspunkt i forestillingen som skal diskuteres i plenum.

2: Nord-Norge som landsdel er rik på naturressurser og vi har naturgitte fortrinn som utgjør en viktig del av verdiskapingen. De fleste av de gjenværende ressursene på norsk sokkel finner vi utenfor kysten av Nord-Norge. Regjeringen ønsker å forvalte disse ressursene på en effektiv og bærekraftig måte, men det er uenighet om og hvordan dette skal gjøres. Spennet mellom ressurs og rettighet gir grobunn for konflikter, både nasjonalt og globalt.

- Reflekter rundt konsekvensene av feil forvaltning av ressursene i nord.

3: Nordlendingene har gjennom alle tider levd av det man kan høste fra jorda og havet. Når utvinning av naturressurser ble økonomisk motivert, ble det også et spørsmål om hvem som har rettigheter til ressursene.

- Hvem kan bestemme hvordan ressursene kan utvinnes? Og hvem skal kunne tjene på det?
- Hvem eier rettighetene til de verdifulle naturressursene i Nord-Norge?

4: Norge til verdens fremste sjømatnasjon. Norge eksporterer allerede et sjømatvolum som tilsvarer 36 millioner måltider hver dag.

- På hvilken måte kan Norges store havområder være produktive i og spille en nøkkelrolle i global matproduksjon?

5: Fordeling av ressursene har ført til en global konflikt mellom samfunnet og forbrukere.

- Hvilket moralsk dilemma skaper denne konflikten? Og for hvem?

Rollespill

Ta utgangspunkt i ett av bildene under og lag et rollespill som fanger tema og stemningen du opplever ved det i inntrykket du får.

Bilde 1

Bilde 2

Bilde 3

Lag et foredrag

Lag et foredrag med tittelen "*Blå åker*". Her skal du få fram et aktuelt tema knyttet til tema i forestillingen.

Kriterier: 2-4 elever, digitale verktøy, 8- 10 minutter, kilder.

Debatt

Debatt med fokus på argumentasjon for og imot privatisering. Klassen deles inn i to grupper der den ene skal jobbe med argumentasjon for privatisering, den andre gruppa skal finne argumentasjon imot. Sett av ca 30 minutter til innhenting av faktainformasjon. Lag klasserommet klar til debatt og velg ut en ordstyrer. Kjør debatt.

Elevene skal ta i bruk flere argumentasjonsformer.

Skriveoppgaver

Hvem eier havet?

Bruk ulike informasjonskilder for å finne informasjon om hvordan vi i nord forvalter og fordeler ressursene i havet. Skriv en fagartikkel der du belyser dette.

Til inspirasjon: <https://www.framtidinord.no/meninger/leserbrev/2016/09/28/%E2%80%93-Hvem-er-det-som-skal-eie-havet-13563335.ece>

Ran på høylys dag

I forestillingen får vi høre om både lokale helter og om kjente personligheter som «storkaren» Røkke. Vi har havnet i en situasjon der vi er vitner til det vi kan kalle et ran av våre ressurser.

Skriv en kreativ tekst som belyser problematikken. Ta i bruk ironi, sarkasme, humor og retoriske grep for å underholde leseren din. Overskrift: Ran på høylys dag.

Mitt forhold til havet

Når vi er bosatt i nord har vi ofte nær tilgang til havet. Noen har et nærere forhold til havet enn andre, og ulike minner er knyttet til dette vakre, fantastiske, men også ville havet som omgir oss.

Hva er ditt forhold til havet? (Liker du å fiske? Er hytta nær havet? Har du lært deg å ro? Liker du å se på havet i vær og vind? Hva med lyden av havet? Bader du i havet om sommeren? Har du kanskje en mindre bra opplevelse knyttet til havet?)

Skriv en kort tekst hvor du forteller om ditt forhold til havet. Prøv å ha med ei skildring av havet eller opplevelsen i teksten din.

Havets verdifulle skatter

Skriv et brev til regjeringen hvor du forteller hvor mye havet betyr for oss her i nord, og hvordan du tenker at ressursene bør fordeles (her er det lurt å bruke internett først for å finne ut hvordan fordelingen egentlig er). Her må du skrive i en saklig stil, men du skal også argumentere på en slik måte at mottaker av brevet kjenner på ditt engasjement.

Praktiske og kreative oppgaver

Historier om hav og kyst

Vil du lære mer om våre unike hav- og kystområder.

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/kld/dok/veiledninger/2014/T-1542-Historier-om-hav-og-kyst.html?id=755272>

- a) Lag gjerne en brosjyre om et av temaene som fenger deg

<https://www.naturfagsenteret.no/c1524357/binfil/download2.php?tid=2050381>

- b) Lag en reklamefilm om en fiskeart
c) Design en emballasje til et nytt fiskeprodukt
d) Lag en bildefortelling med tittel "fra ferskfisk til matbordet"

Fiskesprell

Søk om midler til sjømat og lag en klasse sammenkomst. Finn oppskrifter og lag mat sammen

Sjømarrådet - Hvis du skal ha et lite arrangement der det er planlagt å servere sjømat, har du mulighet til å søke om råvarestøtte: <https://seafood.no/markedsforing/merke--og-stotteordninger/bedriftsinitiativ-og-stotteordninger/3-i-uka/ravarestotte/>

En hyllest til havet

Hvordan høres havet ut? Komponer/improviser fram et lite stykke med utgangspunkt i lydene inspirert fra havet. Elevene deles i grupper på 3-4 stk. De skal sammen lage lyder som minner om bølgeskvulp, vær og vind. Lydene skal settes sammen til en komposisjon som skal være en hyllest til havet. Komposisjonen kan enten framføres foran klassen, eller spilles inn på lydopptak. Her er det bare kreativiteten som setter grenser for hvordan lydene av havet kan imiteres.

Blå åker

Hvordan ser ditt havbilde ut? Mal et horisontbilde av havet. Bruk akvarell, olje eller akrylmaling.

Uteaktivitet/praktisk aktivitet

- Fisking i saltvann (fra båt eller fra land)
- Lær å rense fisk – hva har fisken spist?
- Filetering
- Skjære opp fisk og koke fisk ute (spise med flatbrød, salt/pepper og smør)
- Steike fisk på bålet
- Lage fiskekaker
- Lære å ro
- Lære å fortøye båt og andre båtbannsknuter
- Markere gode fiskeplasser i kart
- Besøke fiskemarked, fiskemottak, fiskebåt